

V Bruselu dne 18.5.2017
COM(2017) 239 final

**SDĚLENÍ KOMISE EVROPSKÉMU PARLAMENTU, RADĚ, EVROPSKÉMU
HOSPODÁŘSKÉMU A SOCIÁLNÍMU VÝBORU A VÝBORU REGIONŮ**

Zpráva o uplatňování Listiny základních práv EU za rok 2016

{SWD(2017) 162 final}

1. Úvod

Základní práva a hodnoty, na nichž je založena Evropská unie, byly v roce 2016 podrobeny zkoušce. Z vývoje situace v členských státech je patrné, že dodržování hodnot a práv zakotvených v Listině základních práv EU by nemělo být považováno za samozřejmost.

EU čelila mnoha výzvám: důsledkům bezprecedentního přílivu uprchlíků na vnějších hranicích EU, hospodářské nerovnováze a řadě teroristických útoků. Lidé, které zasáhly četné krize, nevěří tomu, že se jejich dětem bude dařit lépe než jim samotným. Zajímalo by je, zda jsou orgány stále schopny je ochránit před problémy a hrozbami migrace, finančními otřesy a terorismem. Nacionalismus, populismus a nesnášenlivost v této souvislosti připravují úrodnou půdu, na níž vzkvétá vyloučení a izolacionismus a na níž jsou tyto jevy obhajovány jakožto jediná cesta k překonání stávajících problémů.

V souvislosti s rostoucí nesnášenlivostí je rovněž důležité, aby EU znovu důrazně potvrdila a podpořila uplatňování rovných práv pro všechny. Třetí výroční kolokvium o základních právech, které se bude konat v roce 2017, se zaměří na prosazování práv žen a rovnost žen a mužů. Bude příležitostí k řešení otázek, jako je posílení postavení žen z hospodářského a politického hlediska, práva žen ve veřejné a soukromé sféře života a boj proti násilí vůči ženám ve všech jeho podobách, přičemž posledně zmiňovaná otázka je rovněž jedním z bodů cílených opatření v průběhu celého roku.

Tato celková situace má dopad na základní práva v EU. Evropská unie musí vyvinout rozhodné úsilí, aby ubránila své společné hodnoty, jakými jsou demokracie, základní práva a právní stát, před silami, které usilují o polarizaci našich společností a ohrožují náš model otevřenosti a solidarity. Evropské a vnitrostátní orgány musí získat zpět důvěru lidí tím, že prokáží svou schopnost zajistit svobodu, bezpečnost a prosperitu. Úspěch při ochraně a podpoře základních práv osob a společných hodnot EU bude mít v tomto úsilí prvořadý význam a orgány EU by měly jít v tomto směru příkladem. Neocenitelným nástrojem je v tomto ohledu Listina, jejíž potenciál by měl být plně využit.

2. Uplatňování Listiny základních práv EU

2.1 Prosazování a ochrana základních práv

Zajištění základních práv pro všechny občany Evropské unie

EU podnikla v roce 2016 několik iniciativ, aby ve prospěch občanů EU dala právům zakotveným v Listině konkrétní podobu. Řada z nich měla zajistit rovnoprávnost a sociální spravedlnost. Komise například zahájila veřejnou konzultaci týkající se vypracování evropského „**pilíře sociálních práv**“¹.

¹ Výsledky konzultace konané v období od března do prosince 2016 jsou nyní předmětem přezkumu a bude z nich vycházet návrh Komise týkající se evropského pilíře sociálních práv. Další informace lze získat na této

Tento pilíř bude založen na sociálních právech obsažených v Listině a zároveň podpoří dobře fungující a spravedlivé trhy práce a systémy sociálního zabezpečení. V jeho rámci se budou řešit otázky, jež mají pro jednotlivce klíčový význam a mezi něž patří rovné příležitosti a přístup na trh práce, slušné pracovní podmínky a přiměřená a udržitelná sociální ochrana.

Rovněž byla vytvořena evropská platforma pro posílení spolupráce při řešení problematiky nehlášené práce², která přispěje k dodržování **práva na slušné a spravedlivé pracovní podmínky** (článek 31 Listiny).

V roce 2016 byly podniknuty kroky na podporu **práva na respektování rodinného života** (článek 7 Listiny):

- Komise navrhla nová pravidla podle nařízení Brusel IIa, které – jakmile bude přijato – zlepší ochranu dětí v přeshraničních sporech týkajících se rodičovské zodpovědnosti v souvislosti se svěřením dítěte do péče³,
- byla přijata dvě nová nařízení, která mají mezinárodním párům – ať už jde o manžele nebo o registrované partnery – pomoci při každodenní správě jejich majetku a při jeho dělení v případě rozvodu nebo úmrtí jednoho z nich⁴.

Právo na spravedlivý proces (články 47 a 48 Listiny) nabývá konkrétního účinku přijetím souboru směrnic: o presumpci neviny a právu být přítomen při řízení před soudem⁵; o právní pomoci⁶ a o procesních zárukách pro děti⁷. Posledně zmíněná směrnice a nová pravidla nařízení Brusel IIa budou mít rovněž kladný dopad na **práva dítěte** (článek 24 Listiny).

adrese: https://ec.europa.eu/commission/priorities/deeper-and-fairer-economic-and-monetary-union/towards-european-pillar-social-rights_en

² Rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/344 ze dne 9. března 2016, kterým se zřizuje evropská platforma pro posílení spolupráce při řešení problematiky nehlášené práce (Úř. věst. L 65, 11.3.2016, s. 12–20).

³ Návrh nařízení Rady o příslušnosti, a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o mezinárodních únosech dětí (přepřacované znění) (COM(2016) 411 final ze dne 30.6.2016).

⁴ Nařízení Rady (EU) 2016/1103 ze dne 24. června 2016 provádějící posílenou spolupráci v oblasti příslušnosti, rozhodného práva a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech majetkových poměrů v manželství (Úř. věst. L 183, 8.7.2016, s. 1–29); nařízení Rady (EU) 2016/1104 ze dne 24. června 2016 provádějící posílenou spolupráci v oblasti příslušnosti, rozhodného práva a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech majetkových důsledků registrovaného partnerství (Úř. věst. L 183, 8.7.2016, p. 30–56).

⁵ Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/343 ze dne 9. března 2016, kterou se posilují některé aspekty presumpce neviny a právo být přítomen při trestním řízení před soudem (Úř. věst. L 65, 11.3.2016, s. 1–11).

⁶ Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/1919 ze dne 26. října 2016 o právní pomoci pro podezřelé nebo obviněné osoby v trestním řízení a pro osoby vyžádané v rámci řízení týkajícího se evropského zatýkacího rozkazu (Úř. věst. L 297, 4.11.2016, s. 1–8).

⁷ Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/800 ze dne 11. května 2016 o procesních zárukách pro děti, které jsou podezřelými nebo obviněnými osobami v trestním řízení (Úř. věst. L 132, 21.5.2016, s. 1–20).

Komise zřídila platformu pro řešení sporů online⁸, která pomáhá spotřebitelům řešit jejich spory s obchodníky v EU ohledně nákupů online mimosoudně, levně, jednoduše, rychle a v jakémkoli úředním jazyce EU, což přispívá k lepší **ochraně spotřebitele** (článek 38 Listiny).

Ochrana osobních údajů občanů v EU i jinde ve světě

V roce 2016 se do popředí dostala další klíčová oblast, a sice **ochrana osobních údajů** (článek 8 Listiny). Přijetí obecného nařízení o ochraně osobních údajů⁹ a směrnice o ochraně údajů pro policii a orgány činné v trestním řízení¹⁰ bylo v tomto ohledu velkým krokem vpřed.

Obecné nařízení o ochraně osobních údajů posiluje a modernizuje stávající pravidla: lidé budou mít snazší přístup ke svým osobním údajům, budou využívat práva na přenositelnost údajů, jasnějšího „práva být zapomenut“ a určitých práv vztahujících se na případy porušení ochrany osobních údajů. Podle obecného nařízení o ochraně osobních údajů musí společnosti a organizace také co nejdříve informovat vnitrostátní orgán dohledu o závažném porušení ochrany údajů, aby mohli uživatelé přijmout vhodná opatření. Obecné nařízení o ochraně osobních údajů, jakožto jednotný právní nástroj EU, stanoví jednotný soubor pravidel, podle nichž budou jednotlivci využívat stejné ochrany bez ohledu na to, kde se v EU nacházejí.

Cílem směrnice (EU) 2016/680 je stanovit efektivní výměnu informací mezi vnitrostátními donucovacími orgány a zajistit, aby údaje obětí, svědků a osob podezřelých ze spáchání trestných činů, byly náležitě chráněny v průběhu trestního vyšetřování nebo prosazování práva. Veškeré zpracování údajů v EU pro účely prosazování práva musí být v souladu se zásadami nezbytnosti, přiměřenosti a zákonnosti a musí jednotlivcům nabízet přiměřené záruky.

Kromě této posílené ochrany v rámci EU Komise rovněž zajistila odpovídající ochranu údajů mimo EU. V červenci 2016 přijala rozhodnutí o odpovídající úrovni ochrany poskytované **štítem EU–USA na ochranu soukromí**, jež zajišťuje volný pohyb osobních údajů pro obchodní účely mezi společnostmi EU a USA certifikovanými podle štítu na ochranu soukromí, přičemž zaručuje základní právo na ochranu údajů.

Dalším milníkem bylo v prosinci uzavření **zastřešující dohody**¹¹ mezi EU a USA, která zajišťuje vysokou úroveň ochrany údajů pro jakékoli předávání osobních údajů mezi EU a Spojenými státy v rámci policejní nebo justiční spolupráce v trestních věcech.

⁸ Dostupné na: <https://webgate.ec.europa.eu/odr/main/index.cfm?event=main.home.chooseLanguage>

⁹ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/679 ze dne 27. dubna 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES (obecné nařízení o ochraně osobních údajů) (Úř. věst. L 119, 4.5.2016, s. 1–88).

¹⁰ Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/680 ze dne 27. dubna 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů příslušnými orgány za účelem prevence, vyšetřování, odhalování či stíhání trestných činů nebo výkonu trestů, o volném pohybu těchto údajů a o zrušení rámcového rozhodnutí Rady 2008/977/SVV (Úř. věst. L 119, 4.5.2016, s. 89–131).

Ochrana práv nejzranitelnějších osob

V neklidných časech jsou často nejvíce postiženy nejzranitelnější osoby. Mezi další, pro EU významné oblasti, kterým byla v roce 2016 věnována pozornost, patří řešení situace v oblasti migrace, zejména zajištění ochrany **práva na azyl** (článek 18 Listiny) a dodržování **zásady nenavrácení** (článek 19 Listiny). V návaznosti na své sdělení o **reformě společného evropského azylového systému**¹² z dubna 2016 Komise navrhla změny stávajících pravidel, jejichž cílem je:

- i) zřízení spravedlivějšího a udržitelnějšího systému pro rozdělování žadatelů o azyl mezi členskými státy (návrh přepracovaného znění dublinského nařízení)¹³ a zajištění jeho účinného provádění (návrh přepracovaného znění nařízení o Eurodacu)¹⁴;
- ii) větší harmonizace azylových řízení a mezinárodních standardů ochrany s cílem zajistit vysokou úroveň ochrany a přijímání a přiměřená ochranná opatření pro žadatele o azyl v celé EU a omezit nelegální druhotný pohyb osob (návrh nařízení o azylovém řízení¹⁵ a kvalifikačního nařízení¹⁶ a přepracované znění směrnice o podmínkách přijímání¹⁷);
- iii) usnadnění společného přístupu k bezpečnému a legálnímu příjezdu do EU pro osoby, které potřebují mezinárodní ochranu, v duchu solidarity se zeměmi, na jejichž území se nacházejí velké počty vysídlených osob (návrh nařízení, kterým se zřizuje rámec Unie pro znovusídlování¹⁸);
- iv) přeměna Evropského podpůrného úřadu pro otázky azylu na plnohodnotnou agenturu EU s posíleným mandátem, aby bylo možné řešit případné strukturální nedostatky azylového systému EU (návrh nařízení o Agentuře Evropské unie pro azyl¹⁹).

Jádrem této legislativní činnosti bylo prosazování a ochrana **práv dítěte** (článek 24 Listiny). V klíčových oblastech, mezi něž patří posuzování nejvlastnějších zájmů dítěte, právo dítěte být vyslechnuto v azylovém řízení, zajištění přiměřených podmínek pro přijímání a účinné opatrovnictví, byla zvláštní pozornost věnována dětem bez doprovodu²⁰. Na komplexní přístup Komise týkající se

¹¹ Dohoda mezi Spojenými státy americkými a Evropskou unií o ochraně osobních informací v souvislosti s prevencí, vyšetřováním, odhalováním a stíháním trestných činů;
http://ec.europa.eu/justice/data-protection/files/dp-umbrella-agreement_en.pdf.

¹² Sdělení Komise Evropskému parlamentu a Radě nazvané Směrem k reformě společného evropského azylového systému a posilování legálních cest do Evropy (COM(2016) 197 final, 6.4.2016).

¹³ COM(2016) 270.

¹⁴ [COM\(2016\) 272.](#)

¹⁵ [COM\(2016\) 467.](#)

¹⁶ [COM\(2016\) 466.](#)

¹⁷ [COM\(2016\) 465.](#)

¹⁸ [COM\(2016\) 468.](#)

¹⁹ [COM\(2016\) 271.](#)

²⁰ Přehled pozměněných a navrhovaných ustanovení o ochraně dětí v legislativních návrzích uvedených výše lze nalézt na této internetové stránce: http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/files/rights_child/ceas_provision_on_children_table_updated.pdf

ochrany všech migrujících dětí se zaměřilo 10. výroční Evropské fórum pro práva dítěte konané v listopadu²¹. V prosinci 2016 Komise navrhla, aby byl Schengenský informační systém posílen²², čímž se zvýší schopnost pracovníků donucovacích orgánů a příslušníků pohraniční stráže hledat pohřešované děti, a to mimo jiné v kontextu migrace.

Podpora otevřené a tolerantní společnosti vyznačující se absencí rasismu

Současný stav vedl k nárůstu **rasismu a nesnášenlivosti vůči etnickým, náboženským a jiným menšinám** v celé Evropě²³, což mělo dopad na řadu základních práv zakotvených v Listině, včetně práva týkajícího se zákazu diskriminace (článek 21), práva na lidskou důstojnost (článek 1), práva na nedotknutelnost lidské osobnosti (článek 3) a práva na život (článek 2).

Komise poskytla členským státům, občanské společnosti, agenturám EU a mezinárodním organizacím platformu²⁴, aby lépe reagovaly na trestné činy z nenávisti a nenávistné verbální projevy. Důraz byl kladen na:

- zaznamenávání a shromažďování údajů o nenávistně motivovaných trestných činech ve všech členských státech,
- lepší poskytování pomoci obětem a
- boj proti nezákonným nenávistným verbálním projevům online.

Vedle této politické podpory Komise nadále vedla dvoustranné dialogy s členskými státy o tom, jaké jsou jejich zásadní nedostatky při provádění právních předpisů EU²⁵. V důsledku této skutečnosti řada z nich pozměnila své trestní právo.

Aby se zabránilo dalšímu šíření nenávistných verbálních projevů online a subjektům činným v nových sdělovacích prostředcích se umožnilo v tomto směru jednat, Komise uzavřela dne 31. května dohodu

²¹ http://ec.europa.eu/newsroom/just/item-detail.cfm?item_id=34456. Po této činnosti následovalo přijetí sdělení „Ochrana migrujících dětí“ dne 12. dubna 2017 (COM(2017) 211 final).

²² http://europa.eu/rapid/press-release_IP-16-4402_cs.htm

²³ Z průzkumu, který v roce 2013 provedla Agentura Evropské unie pro základní práva, vyplynulo, že v zemích, jako je Maďarsko, Francie a Belgie, zvažovalo emigraci až 48 % respondentů, neboť se jakožto Židé již necítili v bezpečí: <http://fra.europa.eu/en/publication/2013/discrimination-and-hate-crime-against-jews-eu-member-states-experiences-and>. U mešit v několika členských státech byla zavedena policejní ochrana a v téže době, v letech 2014 a 2015 organizace občanské společnosti zaznamenaly prudký nárůst protimuslimských incidentů v zemích, jako je Francie, Spojené království, Švédsko a Belgie, včetně násilných útoků na muslimské ženy nosící šátek. Zvyšuje se počet útoků a incidentů v podobě nenávistných verbálních projevů proti žadatelům o azyl a migrantům, stejně jako útoků a pokusů o žhářství zaměřených proti ubytovacím zařízením pro uprchlíky. Po referendu ve Spojeném království v červnu 2016 byla zaznamenána vlna nesnášenlivosti proti osobám a skupinám z důvodu jejich státní či etnické příslušnosti, přičemž organizace občanské společnosti uvádějí, že v řadě členských států je patrné rostoucí nepřátelství vůči Romům a osobám afrického původu. V roce 2017 Agentura Evropské unie pro základní práva zveřejní průzkum EU-MIDIS II, který umožní srovnat trendy, pokud jde o zkušenosti různých menšin.

²⁴ Skupina EU na vysoké úrovni pro boj proti rasismu, xenofobii a jiným formám nesnášenlivosti; viz: http://ec.europa.eu/newsroom/just/item-detail.cfm?item_id=51025

²⁵ Rámcové rozhodnutí Rady 2008/913/SVV ze dne 28. listopadu 2008 o boji proti některým formám a projevům rasismu a xenofobie prostřednictvím trestního práva.

se společnostmi Facebook, Twitter, YouTube a Microsoft o **kodexu chování proti nezákonným nenávistným verbálním projevům online**²⁶. Tyto společnosti se mimo jiné zavázaly, že:

- v době kratší než 24 hodin přezkoumají většinu platných oznámení, která obdržely od občanů a občanské společnosti a která se týkají odstranění nezákonného obsahu veřejně podněcujícího k násilí a nenávisti, a
- posoudí je také ve světle vnitrostátního trestního práva, kterým se provádějí právní předpisy EU.

Komise pozorně sleduje pokrok ve spolupráci s občanskou společností, členskými státy a společnostmi působícími v oblasti informačních technologií a v prosinci předložila první výsledky²⁷.

Další klíčová opatření, která EU v rámci svého boje proti nesnášenlivosti offline a online podporuje, se týkají kromě vzdělávání také podpory na místní úrovni ve prospěch mediální gramotnosti, kritického myšlení a vyvážené argumentace (viz oddíl 4).

2.2 Dodržování základních práv

Orgány, instituce a jiné subjekty Unie musí dodržovat Listinu při všech svých činnostech; v jakémkoli případě nesplnění této povinnosti lze podat žalobu k Soudnímu dvoru Evropské unie. Komise vyvíjí značné úsilí o zohlednění základních práv, tj. zajištění toho, že budou plně dodržována ve všech jejich legislativních a politických návrzích.

Dobrým příkladem uvedeného zohlednění je nová **směrnice o boji proti terorismu**, na jejímž znění se Evropský parlament a Rada shodly v prosinci 2016²⁸. Obsahuje svého druhu první výslovnou doložku o základních právech a několik aspektů týkajících se základních práv bylo zároveň zohledněno v procesu příprav návrhu a jednání, včetně nutnosti a přiměřenosti zásahů do práva na volný pohyb, ochrany osobních údajů a svobody projevu (články 45, 8 a 11 Listiny). Řádně se přihlédlo rovněž k zásadám zákonnosti a přiměřenosti trestných činů a trestů (článek 49 Listiny) a k právu obětí, včetně práva na účinnou právní ochranu (článek 47 Listiny). Dopad uvedené směrnice na základní práva a svobody bude rovněž předmětem jejího posouzení *ex post*.

V roce 2016 Komise přijala návrh na aktualizaci **nařízení EU o kontrole vývozu**, pokud jde o citlivé zboží (dvojitěho užití)²⁹. Nařízení poskytuje pevný rámec pro kontrolu vývozu technologií kybernetického dohledu, pokud existuje riziko, že budou zneužívány k vážnému porušování lidských

²⁶ K dispozici na: http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/files/hate_speech_code_of_conduct_en.pdf

²⁷ První posouzení nového kodexu chování je k dispozici na: http://ec.europa.eu/information_society/newsroom/image/document/2016-50/factsheet-code-conduct-8_40573.pdf

²⁸ Směrnice (EU) 2017/541 ze dne 15. března 2017.

²⁹ Návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady ze dne 28. září 2016, kterým se zavádí režim Unie pro kontrolu vývozu, přepravy, zprostředkování, technické pomoci a tranzitu u zboží dvojitěho užití (COM(2016) 616 final).

práv nebo mezinárodního humanitárního práva. Dále byla na základě návrhu Komise – přijetím pozměněného **nařízení proti mučení**³⁰ v listopadu – posílena pravidla EU zakazující vývoz a dovoz zboží, které by mohlo být v jiných zemích použito pro trest smrti nebo mučení.

Zohlednění problematiky základních práv se rozšiřuje na další oblasti, jako je využívání finančních prostředků EU. V roce 2016 Komise přijala pokyny k zajištění dodržování Listiny při provádění **evropských strukturálních a investičních fondů**³¹ členskými státy.

Pokud jde o **migraci**: v rámci společného šetření evropského veřejného ochránce práv ohledně posouzení dopadu prohlášení EU a Turecka ze dne 18. března 2016 na lidská práva Komise uvedla, že bude nadále pozorně sledovat provádění prohlášení, mimo jiné pokud jde o dodržování lidských práv, a to jak v EU, tak i v Turecku.³²

Přistoupení EU k Evropské úmluvě o lidských právech zůstává pro Komisi prioritou, v neposlední řadě s ohledem na její právní povinnost podle Smlouvy. Přistoupení posílí naše společné hodnoty, zvýší účinnost právních předpisů EU a přispěje k větší soudržnosti ochrany základních práv v EU. Ve stanovisku Soudního dvora Evropské unie z prosince 2014 (kterým byl návrh dohody o přistoupení z roku 2013 prohlášen za neslučitelný se Smlouvami) však byla vznesena řada zásadních a složitých otázek vyžadujících opětovné projednání několika bodů návrhu. Komise hledá – jakožto vyjednavatel EU – řešení různých problémů, na které Soudní dvůr upozornil v příslušné pracovní skupině Rady.

2.3 Zvyšování povědomí o Listině

Aby mohli občané požívat svých základních práv v plné míře, potřebují vědět, o jaká práva se jedná. Je rovněž třeba, aby věděli, na koho se obrátit, pokud jsou jejich práva porušována. V říjnu 2016 Komise zřídila internetový nástroj pro oblast základních práv nazvaný „**Fundamental Rights Wizard**“³³, který je v tomto ohledu lidem pomůckou.

Na konferenci pořádané nizozemským předsednictvím v únoru 2016 o „Uplatňování Listiny základních práv EU ve vnitrostátní politice“ byla prezentována řada osvědčených postupů a nástrojů s cílem pomoci vnitrostátním orgánům s posouzením toho, kdy a jakým způsobem uplatnit Listinu při vytváření vnitrostátních politik a právních předpisů.

³⁰ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/2134 ze dne 23. listopadu 2016, kterým se mění nařízení Rady (ES) č. 1236/2005 o obchodování s některým zbožím, které by mohlo být použito pro trest smrti, mučení nebo jiné kruté, nelidské či ponižující zacházení nebo trestání (Úř. věst. L 338, 13.12.2016, s.1).

³¹ Úř. věst. C 269, 23.7.2016, s. 1.

³² V rozsudku (ze dne 28. února 2017) ve věcech T-192/16, T-193/16 a T-257/16 Tribunál konstatoval, že pokud jde o prohlášení EU a Turecka, „nelze ho považovat za akt přijatý Evropskou radou ani ostatně jiným orgánem, institucí nebo subjektem Unie“ (bod 71).

³³ Tento nástroj, založený na nástroji „Clarity“, který vytvořila Agentura Evropské unie pro základní práva, je nyní součástí portálu e-justice, https://e-justice.europa.eu/content_where_to_turn_for_help-459-cs.do?init=true

Komise navíc využívá finanční prostředky EU na podporu projektů a sítí, které analyzují vnitrostátní judikaturu odkazující na Listinu a které právním odborníkům poskytují odborná školení o jejím uplatňování.

V návaznosti na *zprávu o Listině*, kterou Komise předložila v roce 2015, Rada přijala v červnu závěry o uplatňování Listiny³⁴ a Evropský parlament přijal v prosinci usnesení o stavu základních práv v Evropské unii³⁵. Jednání v Radě a v Evropském parlamentu přispěla k dalšímu zvyšování povědomí o vývoji a výzvách v oblasti základních práv v EU.

2.4 Kontrola orgánů EU ze strany Soudního dvora

Ve spojených věcech *Ledra Advertising a Mallis a Malli*³⁶ Soudní dvůr v odvolacím řízení zamítl žalobu na neplatnost a žalobu na náhradu škody podané občany a podniky proti snížení hodnoty jejich vkladů ve dvou bankách na Kypru. Tento přístup byl dohodnut v roce 2013 v rámci memoranda o porozumění mezi kyperskými orgány a Evropským mechanismem stability. Soudní dvůr zdůraznil, že se Listina vztahuje na orgány EU, i když jednají mimo právní rámec EU. Uvedl, že Komise musí zajistit, aby bylo memorandum o porozumění v souladu se základními právy podle Listiny. Omezení práva na vlastnictví (článek 17 Listiny) bylo odůvodněno s ohledem na sledovaný cíl, tj. zajištění stability bankovního systému eurozóny jako celku a bezprostřední riziko finanční ztráty, kterému by byli vkladatelé vystaveni v případě krachu obou bank. Dospěl tak k závěru, že nelze stanovit, že by Komise přispěla k porušení Listiny.

3. Uplatňování Listiny v členských státech a členskými státy

3.1 Vývoj v oblasti základních práv a právního státu

Na členské státy se Listina vztahuje, jen pokud provádějí právo EU. Řízení o nesplnění povinnosti proti členským státům týkající se porušení Listiny proto mohou být zahájena pouze tehdy, pokud existuje dostatečná souvislost s právem EU.

Nicméně i v situacích, kdy členské státy jednají mimo rámec provádění právních předpisů EU, jsou povinny respektovat hodnoty, na nichž je Unie založena. Předpokladem pro ochranu základních práv je zejména právní stát. V roce 2014 Komise zavedla rámec, jehož cílem bylo řešit situace, v nichž se objevují systémová ohrožení právního státu a které nelze účinně řešit prostřednictvím ochranných

³⁴ K dispozici na: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10005-2016-INIT/cs/pdf>

³⁵ Usnesení Evropského parlamentu ze dne 13. prosince 2016 o stavu základních práv v Evropské unii v roce 2015 (2016/2009(INI)).

³⁶ Věci C-8/15 P – C-10/15 P a C-105/15 P–109/15 P.

opatření na vnitrostátní úrovni ani prostřednictvím stávajících nástrojů (zejména řízení o nesplnění povinnosti) na úrovni EU³⁷.

Události v Polsku týkající se zejména Ústavního soudu Komisi přiměly k vydání doporučení v červenci 2016³⁸ a komplementárního doporučení v prosinci 2016³⁹ podle uvedeného rámce. Skutečnost, že legitimita, integrita a řádné fungování Ústavního soudu jsou nepříznivě ovlivněny, brání účinné kontrole ústavnosti. Řešení této situace je věcí společného zájmu. Samotné fungování Unie je ohroženo, pokud zásady právního státu již nejsou v jednom z jejích členských států respektovány.

V říjnu 2016 přijal Evropský parlament usnesení o vytvoření mechanismu EU pro demokracii, právní stát a základní práva⁴⁰. Komise uvítala celkový cíl uvedeného usnesení spočívající v zajištění toho, aby společné hodnoty EU byly dodržovány a prosazovány⁴¹. Komise se však domnívá, že by mělo být co nejlépe využito stávajících nástrojů, přičemž je třeba se vyhnout zdvojení. Existuje řada nástrojů a aktérů, kteří již nyní poskytují soubor vzájemně se doplňujících a účinných způsobů, jak prosazovat a chránit společné hodnoty. Tyto prostředky bude Komise i nadále považovat za hodnotné a vycházet z nich. Jedna ze základních myšlenek Parlamentu spočívala v tom, aby různé stávající údaje a zprávy o situaci v oblasti základních práv v členských státech byly přístupnější a viditelnější, a to i na vnitrostátní úrovni. Komise tuto myšlenku uvítala, neboť četné další subjekty – včetně Rady Evropy a její Benátské komise, Agentury EU pro základní práva (FRA) a nevládních organizací – shromažďují informace o stavu právního státu, demokracie a základních práv v členských státech.

3.2 Pokyny Soudního dvora pro členské státy

Soudní dvůr (v rámci systému postoupení k rozhodnutí v předběžné otázce) soudcům členských států nadále poskytoval pokyny o použitelnosti a výkladu Listiny.

Ve spojených věcech **Tele2 Sverige AB**⁴² a **Tom Watson**⁴³ Soudní dvůr zkoumal právní předpisy ve dvou členských státech, které stanovily povinnost plošného a nerozlišujícího uchovávání provozních a lokalizačních údajů všech účastníků a registrovaných uživatelů v souvislosti se všemi prostředky elektronické komunikace. Dospěl k závěru, že tyto právní předpisy omezují základní práva na soukromý život a ochranu osobních údajů (články 7 a 8 Listiny). Vzhledem k jejich široké oblasti

³⁷ Sdělení „Nový postup EU pro posílení právního státu“ (COM(2014) 158 final, 19.3.2014).

³⁸ Doporučení Komise (EU) 2016/1374 ze dne 27. července 2016 v otázce právního státu v Polsku; C/2016/570 (Úř. věst. L 217, 12.8.2016, s. 53–68).

³⁹ Doporučení Komise (EU) 2017/146 ze dne 21. prosince 2016 v otázce právního státu v Polsku, komplementární k doporučení (EU) 2016/1374; C/2016/ 8950 (Úř. věst. L 22, 27.1.2017, s. 65–81).

⁴⁰ Usnesení Evropského parlamentu ze dne 25. října 2016 obsahující doporučení Komisi o vytvoření mechanismu EU pro demokracii, právní stát a základní práva.

⁴¹ Plenární zasedání Evropského parlamentu konané dne 25. října 2016.

⁴² C-203/15.

⁴³ C-698/15.

působnosti a omezeným zárukám nebylo žádné z těchto omezení považováno za odůvodněné, a to i tehdy, bylo-li jejich cílem bojovat proti závažné trestné činnosti. Takový cíl může nicméně odůvodnit cílené uchovávání provozních a lokalizačních údajů za předpokladu, že se omezí na to, co je nezbytně nutné, pokud se jedná o kategorie údajů, jež mají být uchovávány, dotčené komunikační prostředky, dotyčné osoby a dobu uchovávání údajů.

Ve věci **GS Media BV**⁴⁴ Soudní dvůr rozhodl o **umístění hypertextových odkazů** v kontextu základního práva na svobodu projevu (článek 11 Listiny). Mediální společnost umístila na své internetové stránce hypertextový odkaz, který adresáta nasměroval na internetové stránky, na nichž byly fotografie známé osobnosti pořízené časopisem *Playboy*. Vzhledem k tomu, že nositel autorského práva ke zveřejnění fotografií na těchto internetových stránkách neudělil svolení, došlo zmíněným umístěním podle vydavatele časopisu k porušení autorských práv. Mediální společnost hypertextové nebo obdobné odkazy nadále zpřístupňovala, když některé z předchozích odkazů již nebyly dostupné. S ohledem na platnou směrnici EU o autorském právu⁴⁵. Soudní dvůr rozhodl, že k jakémukoliv sdělení díla veřejnosti musí udělit svolení nositel autorského práva. Stanovil, že umístění hypertextových odkazů – bez svolení nositele autorského práva – na díla na dotyčných internetových stránkách představovala „sdělování veřejnosti“. Uznal však, že v konkrétních případech mohlo být pro osobu umísťující odkaz obtížné posoudit, zda svolení bylo uděleno. V této souvislosti bylo nutné nalézt přiměřenou rovnováhu mezi právem nositele autorského práva a právem na svobodu projevu osoby, která odkaz umístila. Jelikož si však osoba umísťující odkaz byla nebo měla být vědoma porušování autorských práv, jako tomu bylo v tomto konkrétním případě, představovalo její jednání „sdělování veřejnosti“ bez svolení nositele autorského práva.

Rozsudek ve spojených věcech **Aranyosi a Căldăraru**⁴⁶ se týkal povinnosti členských států dodržovat základní práva podle Listiny, zejména **zákaz mučení a nelidského či ponižujícího zacházení anebo trestu** při výkonu **evropského zatýkacího rozkazu**. Soudní dvůr rozhodl podle článku 4 (který stanoví absolutní právo) takto: pokud mají vykonávající orgány informace, které svědčí o skutečném nebezpečí nelidského či ponižujícího zacházení kvůli vězeňským podmínkám ve vystavujícím státě, jsou povinny při rozhodování, zda evropský zatýkací rozkaz vykonat, či nikoli, posoudit nebezpečí s ohledem na dotčenou osobu. Jestliže je ve vztahu k této osobě zjištěna existence nebezpečí, musí být výkon evropského zatýkacího rozkazu odložen a lze jej zastavit, pokud v přiměřené lhůtě tuto existenci nelze vyloučit. Při posuzování nebezpečí je orgánem odpovědným za vykonání náležitě zohledněno základní **právo** dané osoby **na svobodu**, jakož i zásada **presumpce nevin**y (články 6 a 48 Listiny).

⁴⁴ C-160/15.

⁴⁵ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES ze dne 22. května 2001 o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti (Úř. věst. L 167, 22.6.2001, s. 10–19).

⁴⁶ C-404/15, C-659/15.

3.3 Vnitrostátní judikatura, v níž je citována Listina

Při prosazování základních práv a právního státu hrají klíčovou úlohu nadále vnitrostátní soudci. Ze zjištění Agentury EU pro základní práva⁴⁷ vyplývá, že vnitrostátní soudy v roce 2016 i nadále využívaly Listinu k získání rad a inspirace, a to i ve spoustě případů, které spadají mimo oblast působnosti práva EU.

Obzvláště důležitá byla **práva dítěte** (článek 24 Listiny). Věc projednávaná před Soudním dvorem Spojeného království⁴⁸ se týkala nigerijského státního příslušníka, který pobýval ve Spojeném království po dobu 25 let. Jeho dcery (ve věku 13 a 11 let) byly britskými občankami. Odvolal se proti příkazu k vyhoštění vydanému z důvodu veřejného pořádku. Soud zrušil rozhodnutí soudu prvního stupně s tím, že neuznal existenci práva dětí udržovat pravidelné osobní vztahy a přímý kontakt s oběma rodiči, ledaže by to bylo v rozporu s jejich zájmy (článek 24). Toto ustanovení listiny bylo v kontextu zákona o přistěhovalectví vykládáno jako „samostatné právo“.

V jiném případě švédský soud použil článek 24 Listiny jakožto jediný právní zdroj pro výklad vnitrostátního trestního práva způsobem příznivým pro dítě⁴⁹. Standardní rozsudek pro osoby, které za úplatu napomáhají cizincům při vstupu do Švédska, spočívá v tří- až čtyřměsíčním odnětí svobody. V tomto případě však soud uznal, že dotčená osoba byla motivována přáním pomoci dětem. Uložil jí s ohledem na článek 24 Listiny pouze podmíněný trest spolu s výkonem obecně prospěšné práce a státním orgánům uložil povinnost zohlednit nejvlastnější zájem dítěte.

4. Tematická část: Výroční kolokvium o základních právech – 2016: „Pluralita médií a demokracie“

Výroční kolokvium o základních právech je jedinečný prostor pro dialog, který podporuje vzájemnou spolupráci a politickou angažovanost zaměřenou na podporu a ochranu základních práv v EU. Je příležitostí pro vymezení a realizaci konkrétních politických opatření týkajících se aktuálních problémů v oblasti základních práv.

Druhé výroční kolokvium (17.–18. listopadu 2016) se z hlediska základních práv důkladně zabývalo četnými vazbami mezi svobodnými a pluralitními sdělovacími prostředky a demokracií⁵⁰. Tvůrci politik členských států a EU, mezinárodní organizace a organizace občanské společnosti, šéfredaktoři, novináři, vnitrostátní regulační orgány, zástupci různých sdružení novinářů a sdělovacích prostředků a společností v oboru informačních technologií, akademičtí pracovníci, soudci a jiní právní odborníci

⁴⁷ Výroční zpráva Agentury EU pro základní práva za rok 2016, která bude zveřejněna v květnu 2017.

⁴⁸ Vrchní soud, senát pro imigrační a azylové otázky (Upper Tribunal, Immigration and Asylum Chamber), *Adebayo Abdul v. ministr vnitra (Secretary of State for the Home Department)*, [2016] UKUT 106 (IAC).

⁴⁹ *Skåne and Blekinge*, Odvolací soud, věc B 7426-15, rozhodnutí ze dne 5. prosince 2016.

⁵⁰ http://ec.europa.eu/newsroom/just/item-detail.cfm?item_id=31198

přišli s návrhy hlavních činností pro všechny zúčastněné strany, které byly zohledněny v závěrech kolokvia zveřejněných Komisí krátce po této události.⁵¹

Jedním z témat byla ochrana svobody sdělovacích prostředků a jejich nezávislost, pokud jde o politické a finanční tlaky. Účastníci zdůraznili důležitost nezávislosti mediálních regulačních orgánů a vyzvali k urychlenému přijetí legislativního návrhu Komise, kterým se mění směrnice o audiovizuálních mediálních službách⁵².

Dalším bodem jednání bylo posílení postavení novinářů a jejich ochrana před nátlakem, hrozbami, fyzickým násilím a nenávistnými verbálními projevy. Účastníci zdůraznili význam boje proti beztrestnosti v případě páchaní trestných činů, jakož i u projevů nenávisti vůči novinářům, zejména ženám. Mezi následná opatření patří poskytování finančních prostředků EU na projekty v oblasti plurality sdělovacích prostředků, ochrany novinářů a potírání nenávistných verbálních projevů online. V listopadu 2016 Komise zahájila kampaň na úrovni EU, jakož i rok cílených opatření pro předcházení a potírání násilí na ženách⁵³, mimo jiné ve sdělovacích prostředcích.

Účastníci se rovněž zabývali výzvami a příležitostmi, které se objevují v konvergovaném mediálním prostředí. Na pořadu jednání byla úloha etické žurnalistiky a mediální gramotnosti, jakož i finanční udržitelnost kvalitního tisku a investigativní žurnalistiky. Hovořilo se rovněž o dopadu, jaký může mít používání algoritmů nebo šíření falešných zpráv na pluralitu sdělovacích prostředků a na informovanou demokratickou diskusi. Mezi následná opatření patří poskytování finančních prostředků pro oblast mediální gramotnosti, podpora určení etických osvědčených postupů s cílem podporovat kvalitní informace, zahájení posuzování dopadů ze strany Komise a veřejná konzultace⁵⁴ o ochraně oznamovatelů (whistleblowerů).

5. Závěr

Nedávný vývoj v EU i jinde ve světě představuje závažnou hrozbu pro základní práva. Komise je i nadále ostražitá a je odhodlána zajistit vysokou úroveň ochrany základních práv v EU. Svá opatření dále posílí, aby zajistila úplný soulad všech legislativních návrhů i činnosti EU s Listinou. Hodlá zaručit, aby všechny subjekty, pro něž je Listina závazná, tuto Listinu i nadále dodržovaly.

Neměl by se podceňovat význam systému kontrol a vyváženosti v demokratických společnostech, ani klíčová úloha nejvyšších soudů a ústavních soudů při prosazování společných hodnot EU; tuto úlohu

⁵¹ http://ec.europa.eu/information_society/newsroom/image/document/2016-50/2016-fundamental-colloquium-conclusions_40602.pdf

⁵² Návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady, kterou se mění směrnice 2010/13/EU o koordinaci některých právních a správních předpisů členských států upravujících poskytování audiovizuálních mediálních služeb s ohledem na měnící se situaci na trhu (COM(2016) 287 final, 25.5.2016).

⁵³ http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-16-3946_en.htm.

⁵⁴ http://ec.europa.eu/newsroom/just/item-detail.cfm?item_id=54254.

je třeba podpořit, a to při plném respektování nezávislosti soudnictví. V demokratických společnostech je nezbytný externí nezávislý dohled (mimo jiné v rámci Evropské úmluvy o lidských právech). Při obnově angažovanosti za demokracii, právní stát a základní práva by měla být chráněna a respektována klíčová role organizací občanské společnosti.